

investigació

L'ACTIVITAT FÍSICO-ESPORTIVA EN UNA PRESÓ DE DONES

Mercedes Ríos Hernández, Cap del Servei d'Educació Física de la Universitat Politècnica de Catalunya

Fins el 1983 a les presons d'Espanya, tant en les dones com en les d'homes, les experiències d'activitat físico-esportives havien estat de caràcter afillat i altruista, tret de l'experiència metge-esportiva feta en el Centre Penitenciari de Detenció de Joves de Carabanchel.¹ El fet és que el Ministeri de Justícia no contempla la figura del professor d'educació física en els establiments penitenciaris, excepte la del monitor d'educació com a auxiliar del mestre de presó.² De la mateixa manera, no concreta la forma de contractació d'aquest monitor, ni tampoc la normativa per oferir el reconegut "dret optatiu" a la pràctica físico-esportiva dels interns.³

L'estudi que segueix és el resultat de l'aplicació d'un programa d'activitats físico-esportives a una presó de dones, dut a terme durant poc més d'un any de durada i tracta de dilucidar, des d'un punt de vista sociològic, els condicionants de la pràctica i els efectes d'aquesta activitat en la vida i en el desenvolupament personal de les penades.*

Com era un estudi basat en una sola experiència i realitzat amb dones, seria força arriscat generalitzar els resultats a altres Centres Penitenciaris, i sobretot als d'homes. Però l'anàlisi que intento fer respecte a la privació de llibertat i l'activitat física, ofereix elements que permeten qüestionar alguns aprioris sobre els efectes de l'activitat física en la població interna i la seva participació en aquesta pràctica.

COMPREENSIÓ DEL FENÒMEN CARCELARI, EL MÈTODE UTILITZAT

*"Un argot carcelari que vaig aprendre amb el temps, amb el dolor i amb l'espera desesperada"*⁵

Hagueren de passar vuit mesos de treball per definir l'objecte teòric de la investigació i el mètode més adequat. Vaig constatar que la qüestió fonamental no era pas l'estudi de l'activitat física, sinó que a mesura que m'anava inserint en el medi "el veritable problema de la investigació era un altre".⁶ De mica en mica em vaig adonar que les pautes de comportament de l'exterior, no es reproduïen d'igual mane-

ra a l'interior⁷ i que, per aquest motiu, no servien com a guia definidora de l'objecte teòric (hipòtesis de les quals partir i mètodes a emprar). Aquesta qüestió, però, ha estat considerada irrellevant en altres experiències en presons, en les quals la formulació s'efectua deductivament sense constatació de la realitat interna.⁸

Fou necessària, per tant, la meua inserció en el medi⁹ a fi de conèixer l'"ambient", el "llenguatge", i la "filosofia" de les dones a la presó,¹⁰ en altres paraules, conèixer la subcultura carcelaria. No podia l'estil de vida del centre de la pròpia investigació, altrament els resultats obtinguts no es correspondrien a la realitat. Havia de contemplar els dos sistemes de vida que coexistien

en a la presó i que Clemmer defineix com: "l'oficial representat per les normes legals que disciplinen la vida a la presó i el no oficial, que regeix realment la vida dels reclusos i les seves relacions entre si".¹¹

Així doncs, només i a través del tracte directe amb les internes vaig poder conèixer com vivien, quines eren les seves necessitats, problemes, recursos i esbrinar com l'activitat física s'articulava a la seva manera de viure. Així com també, quina era la percepció que tenien les internes del professor d'educació física i a la vegada, la visió que tenia el professor d'educació física sobre les internes.

A partir d'aquí vaig poder plantejar a investigació.

Les hipòtesis

El present estudi el vaig fer a partir de les següents hipòtesis:

1. El medi carcelari porta inherent una irregularitat en el nombre de participació en les sessions d'activitat físico-esportiva.
2. La participació voluntària a les sessions d'activitat físico-esportiva depèn de la procedència sociocultural i econòmica de la interna.
3. L'activitat físico-esportiva no estimula l'interès de les internes cap a la resta de les activitats organitzades en el Centre.
4. L'activitat físico-esportiva, si bé afecta la millora immediata de l'estat emocional i les relacions interpersonals de les internes, té límits terapèutics.

Mètodes

Vaig optar per utilitzar diversos mètodes d'investigació ja que un de sol fou insuficient. Foren aquests:

1. Observació participant.
2. Enquestes.
3. Entrevistes en profunditat.
4. Altres.

Observació participant

Vaig triar l'observació participant com a principal mètode de suport a la investigació, perquè:

1. El mateix problema ho aconsellava, ja que em permetia estudiar la conducta en situacions reals i contemplar la multiplicitat de variables interactuants.
2. Per la gran varietat de factors que havia de tenir en compte i la impossibilitat d'abastar-los amb altres mètodes.

La investigació, feta entre el 19 de juny i el 19 de juliol de 1984, s'orientava a efectuar un seguiment diari de dues mostres: la que participava en les sessions (A) i la de "control" (B) que no participava en aquestes sessions. Els grups es componien:

1. El grup "A": quatre internes triades a l'atzar i que participaren com a mínim en tres sessions impartides per mi (1 de juny al 18 de juny de 1984).
 2. El grup "B": quatre internes triades a l'atzar i que participaren com a màxim en una sessió, anterior al mes de maig de 1984.
- El grup "A" seguí un programa de pràctica físico-esportiva basat en

gimnàstica jazz, bàsquet (iniciació i desenvolupament tècnic-tàctic) i gimnàstica manteniment.

- Horari de l'activitat: de dilluns a dijous de 17 h. a 19 h.
- Distribució setmanal dels continguts: era flexible. Es determinava amb les internes. A priori es preveia que els dilluns i dimecres es desenvolupés la gimnàstica jazz i dimarts i dijous bàsquet o gimnàstica manteniment.

– Terreny:

- Un gimnàs de 10 m. de llargada per 6 m. d'amplada.
- Un pati central amb una superfície de 43 x 28 m., amb una pista esportiva de 30 x 18 m.

– Material:

- Pilotes, piques, bancs suecs, espatlles, aparells gimnàstics, matalassos, raquetes de ping-pong.
- El grup "B", com a grup control, seguí el ritme quotidià de qualsevol interna que no participés en les sessions d'activitat física.

L'objectiu era mesurar la influència de la pràctica físico-esportiva en la vida de les internes.

Per al seguiment diari de les mostres, vaig confeccionar uns fulls d'observació per donar una resposta objectiva a la problemàtica expressada en el marc de la hipòtesi. Vaig elaborar uns ítems específics per a la medicació de les diferents variables:

1. Regularitat de participació.
2. Interès de la interna vers l'activitat.
3. Millora immediata de l'estat emocional.
4. Millora de les relacions interpersonals de les internes participants.

Aquestes matrius foren complimentades en totes les activitats organitzades pel centre a les quals tinguessin possibilitat d'accés les internes de la mostra. Aquestes foren:

1. Sessions de psicoteràpia.
 2. Tall i confecció.
 3. Expressió corporal-musicoteràpia.
 4. Curs de jutge àrbitre provincial d'atletisme.
 5. Activitat físico-esportiva.
- Paral·lelament vaig elaborar uns altres dos models de plantilles específiques per reflectir:

1. La participació en l'escola.
2. La col·laboració amb les Educadores: organització d'activitats formatives, d'oci... (vegeu a l'annex una mostra de les plantilles).

Enquestes

Vaig dissenyar unes enquestes sobre:

1. La procedència sociocultural i econòmica, que foren passades a un grup de 15 internes que acudiren a les sessions durant tot el mes d'observació i a un grup control de 15 internes que mai no hi assistiren. L'elecció d'ambdues mostres fou feta a l'atzar.
2. Antecedents del nivell de pràctica físico-esportiva anterior a l'ingrés a la presó i raons per les quals participa/no participa en les sessions. Establí una mostra de 54 internes, triades a l'atzar, la meitat de les quals acudiren a les sessions durant aquell mes (vegeu annexa 1).

Entrevistes en profunditat

Com a complement dels resultats quantitius obtinguts, vaig fer una entrevista en profunditat a quatre internes de la mostra, pertanyents al grup A. A través d'una guia de preguntes vaig mantenir una conversa d'una hora de durada aproximadament amb cadascuna d'elles.

Altres

A més a més de la freqüentació del medi, també vaig tenir present la informació setmanal de les funcionàries del Centre sobre:

1. El compliment del destí.¹²
2. La remuneració del treball (taller de flors).
3. El nombre de parts (en cas d'haver-n'hi).¹³

Així mateix, vaig utilitzar les informacions verbals procedents de l'Equip de Tractament i Cos de Funcionàries.

Registre de dades

Registre de dades de:

- l'activitat físico-esportiva.
- les sessions d'expressió corporal-musicoteràpia.
- curs de jutge àrbitre regional d'atletisme.

Ho feia mentre durava la sessió i en acabar aquesta.

Respecte al seguiment diari de les altres activitats programades en el centre, aquest era fet per l'educadora i la mestra. La primera s'encarregava d'enregistrar l'assistència a les sessions de psicoteràpia a part de les seves pròpies, i la segona, les de tall i confecció a més de les de la participació en l'escola.

TAULA 5.- Treball anterior de les internes

	LES SEVES LABORS		MA D'OBRA		TREBALL ESPECIALITZAT		PROPIETARIS SENSE ASSALARIATS		ARTESANS I VENDA AMBULANT		ALT CÀRREC O DIRECTIU		ALTRES	
	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%
INTERNES PARTICIPANTS	1	6,6	4	26,6	3	20	4	26,6	0	0	0	0	3	20
INTERNES NO PARTICIPANTS	1	6,6	3	20	6	40	0	0	0	0	0	0	5	33,3

TAULA 6.- Nivell d'instrucció dels pares de les internes

	ANALFABETISME		ESTUDIS PRIMARIS		GRADUAT ESCOLAR		FORMACIÓ PROFESSIONAL		BUP		ESTUDIS UNIVERSITARIS		ES DESCONEIX	
	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%
INTERNES PARTICIPANTS	1	6,6	9	60	2	13,3	0	0	0	0	0	0	3	20
INTERNES NO PARTICIPANTS	2	13,3	8	53,3	1	6,6	1	6,6	0	0	0	0	3	20

TAULA 7.- Nivell d'instrucció de les mares de les internes

	ANALFABETISME		ESTUDIS PRIMARIS		GRADUAT ESCOLAR		FORMACIÓ PROFESSIONAL		BUP		ESTUDIS UNIVERSITARIS		ES DESCONEIX	
	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%
INTERNES PARTICIPANTS	3	20	8	53,3	1	6,6	0	0	0	0	1	6,6	2	13,3
INTERNES NO PARTICIPANTS	4	26,6	8	53,3	1	6,6	0	0	0	0	0	0	2	13,3

TAULA 8.- Nivell d'instrucció de les internes

	ANALFABETISME		ESTUDIS PRIMARIS		GRADUAT ESCOLAR		FORMACIÓ PROFESSIONAL		BUP		ESTUDIS UNIVERSITARIS		ES DESCONEIX	
	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%
INTERNES PARTICIPANTS	0	0	8	53,3	5	33,3	2	13,3	0	0	0	0	0	0
INTERNES NO PARTICIPANTS	2	13,3	2	13,3	5	33,3	6	40	0	0	0	0	0	0

— Un agrupament dels elements que d'entrada vingueren disgregats.

— Un increment de la relació, i l'anotació de més de dues comunicacions amb diferents internes per sessió. Simultàniament vaig registrar:

— Vuit agressions verbals emeses pel mateix subjecte en diferents jornades.

— Cinc sessions en les quals algunes internes no eren escollides com a companyes per a l'execució d'exercicis per parelles.

— Tres sessions d'iniciació al bàsquet on una interna fou rebutjada per totes les altres participants, malgrat que posteriorment jugà, però fou del tot ignorada.

— Una interna de la mostra deixà de fer cap a les sessions perquè no

agradava el grup que freqüentava assíduament el gimnàstic.

Per la qual cosa es posa en qüestionament la capacitat socialitzadora, per si sola, de l'activitat física en aquests Centres.

INTERPRETACIÓ DE LES DADES

La pràctica no es pot examinar al marge del context

La pena privativa de llibertat constitueix una ruptura gairebé definitiva amb el medi familiar i social.¹⁴ A l'interior es produeix una micro-societat a "imatge de la vida social: treball remunerat, possibili-

tat d'elecció de compra, educació...".¹⁵ La interna s'ha d'adaptar a un nou ritme de vida, que la condueix a una pèrdua d'autodeterminació i per tant, grans dificultats per a organitzar-se com a individu autònom.¹⁶ Comporta a més a més unes alteracions físiques com ara el restrenyiment, l'acumulació de gasos a l'estómac (ventres inflats), trastorns en la menstruació, mal de cap (causats per l'angoixa, l'insomni...). Tot això provoca desànim, apatia, pessimisme...¹⁷ Generalment, la interna canvia fàcilment de conducta amb alts i baixos emocionals. Com a resultat d'això, en l'establiment penitenciari es respirava un aire depressiu i agressiu a la vegada.¹⁸ Les internes s'enfrontaven a la seva situació de diferents maneres. La

més freqüent era la de complir amb el destí assignat però sense participar en les activitats organitzades. Aquest rebutjament provenia majoritàriament del grup d'internes preventives. Una d'elles deia: "ens tanquen aquí i després ens persegueixen perquè participem en les activitats...". El seu ritme de vida era passiu, monòton... limitant-se a "cremar" les hores del dia: al matí al bar, passadissos o patis ja sigui soles o acompanyades; a la tarda hi havia la possibilitat d'anar a la sala de televisió... Era el grup amb major grau de tensió i agressivitat. Una altra resposta era la de tenir tot el dia ocupat, per tal d'evadir-se de la seva situació. Solia passar normalment en internes que ja complien la pena (jutjades). Manifestaven així el seu interès per redimir el màxim temps de condemna, participant en les activitats organitzades en el Centre i condicionades per obtenir un informe, del funcionari o de l'equip de tractament, favorable sobre la seva conducta. Aquesta actitud es pot interpretar a més a més com a "droga-refugi".

Hi havia un tercer grup d'internes, ja penades, que participaven en alguna activitat, motivades pel seu contingut o bé per ocupar el temps lliure.

Així doncs, el resultat de les sessions d'activitat física no es pot aïllar de l'entorn en què es desenvolupa.

La mostra observada acudí a les sessions amb una freqüència no superior al 50%, oscil·lant entre el 9% i el 40%. No era usual que les internes participessin indistintament en el triple contingut del programa (iniciació al bàsquet, gimnàstica-jazz, i gimnàstica manteniment).¹⁹ Vaig observar també que l'assistència era altament irregular. A través d'entrevistes no estructurades amb les internes, vaig esbrinar que a la majoria no els venia gens de gust. Com va dir una d'elles, patien la "malaltia talegària", sinònim d'estat depressiu. Les respostes restants foren evasives cosa que em feu deduir el seu desinterès vers l'activitat.²⁰ Aquestes respostes sorprendrien a les persones alienes a la presó, però eren comprensibles en aquest ambient.²¹

La participació mitjana durant el mes d'observació fou d'un 6,6% (de 7 a 8 internes), d'una població total de 111. L'assistència a algunes sessions va arribar a ser de 14 dones, contràriament en altres, el nombre

Taula 9.- Comparació d'ambdós grups de la mostra (A i B) en la participació de les activitats del Centre

ACTIVITATS	RESULTATS	
Activitat Físico-Esportiva	Z=12,13 (p 0,001)	És significatiu
Col·laboració amb els Educadors	Z=0	No
Curs de Jutge àrbitre provincial de l'atletisme	Z=1,7	No "
Expressió corporal-musicoteràpia	Z=0	No "
Psicoteràpia	Z=0	No "
Participació en l'escola	Z=0	No "

era de 3 ó 4, fins i tot es va haver d'anul·lar una sessió per manca de participants. Malgrat tot això, fou l'activitat que va acaparar major nombre d'assistents en el Centre.

Altres condicionants

Atenent les variables d'edat, sexe i procedència sociocultural i econòmica, podia pressuposar amb anterioritat a l'experiència una baixa participació.

Les investigacions que confirmen el caràcter minoritari de l'hàbit esportiu en l'edat adulta són diverses. El tant per cent dels "no practicants" creix amb l'edat.²² Aquest problema s'agudita en les dones: el sexe és una variable determinant en l'índex de participació físico-esportiva, tant en una institució penitenciària com en la societat exterior. En un estudi recent es constata, que el nivell mitjà de participació esportiva femenina a Espanya era el 1970 d'un 10% i que en 1985 oscil·lava entre un 20 i un 25%, a diferència del masculí el nivell del qual era superior.²³ La majoria de dones, especialment les de capes socials inferiors, no inclouen la pràctica físico-esportiva en el temps lliure.

Un estudi fet el 1984 per les assistents socials de la presó de dones de Barcelona, afirma que "l'entrada a la presó ve determinada per una situació socio-familiar i econòmica, caracteritzada per múltiples carencies socials".²⁴

Aquesta afirmació ja convidava a pensar que la participació no seria pas massiva, ja que no hi havia unes condicions de vida que fomentessin l'activitat física.

Durant la investigació vaig poder comprovar que el nivell socio-professional tant del pare com de la mare de les internes, era baix. La majoria feien treballs manuals. Igual que aquests, gran part de les

dones observades havien fet, amb anterioritat al seu ingrés a la presó, treballs semblants. Només dues d'aquestes reconeixien haver practicat la prostitució i el streep-tease. Les respostes donades per els assistents es contradieien, fent-me dubtar de la seva fiabilitat, però no obstant això, quedava confirmat que la seva extracció social era baixa.²⁵ Quant al seu nivell d'instrucció cal subratllar que no n'hi havia cap que tingués un títol universitari ni de B.U.P.²⁶

L'anterior pràctica esportiva. Factor determinant

Si la procedència socio-cultural i econòmica era similar en els dos grups, equina és la causa de l'escàs índex de participació en les sessions? Uns qüestionaris que les internes respongueren, sobre la pràctica físico-esportiva anterior al seu ingrés a la presó em donaren la solució: la participació en les sessions depenia de la "formació cultural afí a la pràctica físico-esportiva",²⁷ és a dir, de l'educació física rebuda a l'edat escolar.

L'ítem que em permeté arribar a aquesta conclusió fou: 4anteriorment has practicat alguna activitat físico-esportiva? Dintre del grup que participava en les sessions van declarar que "sí han practicat" el 96,2% davant un 3,7% que mai havia practicat (1 persona). Contràriament, en el grup que no hi participava vaig constatar que "sí havia practicat anteriorment" un 59,2% i la resta, un 40,7%, afirmà no haver-ho fet mai.

Vaig voler esbrinar les raons per les quals aquest 59,2% que havia practicat anteriorment, ara no ho feia. Vaig obtenir respostes que em confirmaren:

1. La influència repressora del medi

"No tinc humor. Em sento deprimida".

"No em ve de gust".

"Perquè quan faig un esforç em fa mal de cap".

"Per avorriment i perquè no em plantejo fer res".

2. La desmotivació vers l'activitat

"No m'atrau suficientment l'atenció".

"No ho faig bé".

"Per manca de temps".

3. Problemes d'adaptació al medi

"Encara no m'he adaptat".

"Acabo d'ingressar a la presó i no estic ben informada de les activitats que s'ofereixen".

4. Altres

"Per tenir el síndrome d'abstinència".

"Per embaràs"...

El 40,9% que no havia practicat mai responia amb evasives, escassament argumentades i que evidenciaven el seu desinterès:

"Manca de temps".

"No hi ha ningú que m'animi a fer-ho".

"Acabo cansada del meu destí i no tinc ganes de fer res".

"Em canso de seguida".

Només dues internes declararen sincerament que "no em crida l'atenció".

El grup que participava en les sessions, respongueren afirmant en els beneficis psíquics, físics i estètics aconseguits:

"Per estar en forma".

"Perquè m'agrada".

"Ho crec necessari per a la salut".

"Em beneficia física i psíquicament".

"Per a reduir pes".

"Per ocupar el temps lliure".

La pràctica físico-esportiva no és la panacea

Donada la precària situació de la majoria de les presons espanyoles: l'amuntegament, dèficit d'instal·lacions... "l'intern no tan sols no aprèn a viure lliurement en societat"²⁸ sinó que augmenta els seus coneixements delictius a través de "relacions amb altres delinqüents". L'objectiu pretès de reeducar i reinserir socialment als penats és ben lluny de ser aconseguit. La privació de llibertat genera actituds negatives de l'intern davant la societat,³¹ fomentant la de-

ANNEX 1

NOM	EDAT
1. Has practicat anteriorment alguna activitat física-esportiva?	SÍ ☐ NO ☐
2. En cas afirmatiu omple el següent quadre:	
Lloc	Quina/es activitat/s esportiva/es? Durada
A l'escola	☐
Club esportiu	☐
Gimnàs	☐
Universitat	☐
Lliurement	☐
Altres	☐
3. Actualment, fas alguna activitat física-esportiva?	SÍ ☐ NO ☐
4. En cas negatiu, per què no?	
5. En cas afirmatiu, contesta a les següents preguntes:	
a) Per què o per a què ho fas?	
b) Quantes vegades per setmana?	
c) Quant temps en total? (hores/setmana)	
d) Quant temps hi dediques el cap de setmana? (núm. hores dissabte + diumenge)	
6. Quines activitats físiques-esportives t'agradaria practicar en el centre?	
7. A quina hora t'agradaria fer-ho? Quants cops per setmana? Algun dia en especial?	
8. Com les preferiries?	
Lliures ☐ (pel teu compte)	
Dirigides ☐ (per una persona amb coneixements del tema)	
Ambdues	
9. En el cas de voler activitats dirigides, per qui?	
Professor/a d'educació física	☐
Monitor/a	☐
Entrenador/a	☐
Educador/a	☐
Funcionari/a	☐
Company/a	☐
Altres	☐
10. Tens roba esportiva?	SI ☐ NO ☐
Calçat esportiu	☐
Pantaló curt	☐
Pantaló llarg de chandall	☐
Jaqueta de chandall	☐
Samarreta maniga llarga	☐
Samarreta maniga curta	☐
Mitjons	☐
Altres	☐
11. Tens material esportiu? (raqueta, pilotes, etc.)	
12. Tens alguna suggerència?	

linquència i produint "una dissociació de les persones" que entren a la presó.³² Per això és pretensió afirmar que en les condicions actuals, l'activitat física sigui un mitjà per aconseguir la reinserció social de l'adult inadaptat. Estudis fets a l'estranger posen en dubte la "capacitat genèrica de l'esport per socialitzar i ressocialitzar".³³ Observacions fetes per mi, semblen confirmar que l'activitat física per si sola

té limitacions socialitzadores. Vaig constatar:

1. Les dificultats que comportava integrar en les sessions a les internes rebutjades per la població.

2. Problemes de convivència: clans i bandes que emanen de la subcultura carcelària i condicions d'assistència a les sessions.

Vaig verificar a més a més, que l'activitat física no estimulava l'in-

terès de les internes cap a la resta d'activitats del Centre.

Com a conseqüència, no té cap fonament afirmar que l'activitat física transfereix millores en la conducta habitual de les internes.

Però malgrat tot! hi ha beneficis!

Vaig observar que l'activitat física era un mitjà eficaç per contribuir:

1. *A la humanització i millora de la vida a la presó*

– Facilitava les relacions interpersonals:

Agrupament dels subjectes que en principi venien disgregats, sortint agrupats de la sessió. S'incrementava la comunicació verbal,³⁴ ajudant a integrar internes desconegudes per la majoria, com les de parla estrangera o les acabades d'ingressar.

– Potenciava el protagonisme de les internes: se sentien escoltades, respectades, valorades.

– Foment del respecte a la companya.

2. *A la prevenció de la salut*

– Prevenció de malalties causades pel sedentarisme.

– Desenvolupament d'hàbits higiènics.

– Disminució del tabaquisme.

3. *Al benestar físic*

- Desenvolupament i manteniment de la condició física.

- Manteniment d'una correcta actitud o bé, correcció de la postura.

– Adquisició de nous aprenentatges.

– Acceptació del propi cos: disminució del sentit del ridícul i increment de seguretat corporal.

4. Al benestar psicològic

– Afirmació de la personalitat: satisfacció de la necessitat d'expressió. Relaxament, oci actiu, divertiment...

– Alliberament d'agressivitat.

– Pels reforços positius obtinguts al assimilar una tècnica.

– "Atractiu d'un nou pol d'interès".³⁵

– "Pel canvi de decoració" que implica l'activitat: gimnàstic.³⁶

CONCLUSIONS

El plantejament de solucions a l'actual règim penitenciari, s'escapa del propòsit d'aquest article. Intento únicament, aportar una nova visió del medi carcelari des de la meua comesa de Professora d'Educació Física.

1. Desmitifico la funció ressocialitzadora de l'activitat física a la presó. Fins que no hi hagi una política social no s'aconseguirà l'anhelada reinserció de l'intern. Per tant, és il·lús pretendre, donada la situació actual dels establiments penitenciaris espanyols, que l'activitat física, per si sola, arribi a tal objectiu.

2. Considero l'activitat física com un mitjà terapèutic que contribueix a millorar i humanitzar la vida a la presó: incrementant la qualitat de vida.

3. L'educació física no ha de ser utilitzada per garantir el bon funcionament de la institució, ni tampoc amb finalitats propagandístiques, amb l'objecte d'aconseguir una opinió pública favorable.

4. Les activitats físico-esportives en els establiments penitenciaris s'han

d'ajustar a les necessitats reals dels interns.

Propostes a curt termini:

A. Contractació de personal tècnic d'Educació Física qualificat, per canalitzar la pràctica en aquests centres.

B. Dotar d'una infraestructura esportiva perquè l'intern practiqui dignament l'activitat: instal·lacions esportives, vestuaris, material...

C. Sensibilitzar a l'Administració Penitenciària sobre la necessitat de desenvolupar una normativa (que ja existeix en altres països europeus, com per exemple França) sobre el desenvolupament d'aquesta pràctica.

D. Animar als equips externs al Centre Penitenciari perquè "juguin" amb els interns dintre i fora de la presó.

Propostes a mig i a llarg termini. (Si es donguessin les condicions idònies de teràpia social:)

E. Creació de clubs esportius com a possible fórmula de readaptació social (complida la condemna els jugadors interessats en continuar la pràctica poden ser absorbits per equips de l'exterior).

F. Organització de curssets de monitors esportius, entrenadors, àrbitres... entre els interns, per facilitar-los l'obtenció de títols esportius de cara al seu futur professional.

G. Consideració de l'activitat física com a mitjà per aconseguir la reinserció social:

- a través de l'adquisició d'hàbits adquirits- per la transferència en el compliment de les normes de joc: reglament.

NOTES

1. BECERRO, Marcos. *Informe final de la experiencia médico deportiva realizada en el Centro Penitenciario de Detención de Jóvenes de Carabanchel*, publicació del Centro de Medicina del Esfuerzo de la Diputación de Madrid.

2. ORDENAMIENTO PENITENCIARIO ESPAÑOL, Centro de publicaciones del Ministerio de Justicia, Madrid, 1981, art. núm. 163.

3. *Ibid*, art. núm. 44.

4. Al Centre Penitenciari de Detenció de Dones de Barcelona.

5. PALOU, Inés. *Carne Apaleada*. Barcelona: Planeta, 1975, p. 21.

6. GILLI, Gian. *Como se investiga: guia de investigación social para no especialistas*. Barcelona: Advance, 1975.

7. que em va dur a una percepció d'aquest cada vegada més objectiva i a un reconeixement i neutralització de les variables contaminants.

8. "Sin descubrir el verdadero problema" en G. Gilli ob. cit. p. 53.

9. Tal i com enten Gilli per *observació participant* "observació de la realitat social que preveu la inserció de l'investigador en el grup i en la situació social objecte de la investigació".

10. FRANSOY, Pius. *Subcultura y prisión, a instancia*, núm. 3, 1982, p. 27.

11. MUÑOZ, Francisco. *La disocialización del delinuyente. Análisis y crítica de una realidad, a 1ª instancia*, núm. 3, 1982, p. 6.

12. "L'intern podrà redimir la seva pena pel treball abonant-se un dia de pena per cada dos de treball, a efectes del seu alliberament definitiu" en art. núm. 66 punt. I.

13. Quan una interna comet una infracció disciplinària, la funcionària fa un informe sobre aquesta acció. Es classifica per molt greu, greu i lleu. Les sancions oscil·len entre una amonestació, com a

mínim, o un aïllament a la cel·la, com a

14. *Conclusiones de les jornades sobre las condiciones de vida en la carcel*, en *P instancia*, núm. 3, 1982, p. 28.

15. BAQUE, Jean Claude. *Compte-rendu d'action pédagogique*, febrer 1973. Document mecanografiat.

16. *Jornades sobre las condiciones de vida en la threeel* ob. cit. p. 28.

17. GARNIER, Sophie; MINOTTI, Chantal. *Activités physiques et sportives a la de Metz-Queuleu, 1983*. Document mecanografiat.

18. Nombrosos estudis en presons ho constaten: "em suïcidaria immediatament quan sento que la depressió em sotja...", "quan corro (...) és un món a part (...) no has de relaxar sinó un torna a caure ràpidament en la depressió" traduït de: BAETE, John. "Transpirer pour oublier", en *Sport Magazine*. 1981, p.p. 44-45.

Pel que fa referència a l'agressivitat: "la violència gairebé permanent que regna i que fa funcionar la institució" traduït de: GARNIER, Sophie; MINOTTI, Chantial. *Rapport de memoire* Document mecanografiat.

19. De les trenta set internes que assistiren durant el mes d'observació, dinou ho feren exclusivament a un d'ells.
20. "No sabia que venies a les 17 h.", "Estava molt adormida i em venia de gust un cafè..."
21. "Havia d'acomiadar a una companya que sortia en llibertat".
22. Comissió gestora de l'esport universitari. *Las practicas deportivas de los estudiantes universitarios*.
23. GARCIA, Manuel. *Deporte y sociedad. Las bases sociales del Deporte en España*. Ministeri de Cultura, Direcció Gral. de Juventut i Promoció Socio-Cultural, 1982.
24. MARTIN, Sara; CABEZUDO, Isabel, *Estudio social de una prisión de mujeres*, Barcelona, abril de 1984.
25. "El 61% abans de la seva detenció desenvolupaven feines marginals" a MARTIN, Sara; CABEZUDO, Isabel, ob. cit. p.76.

26. Els seus pares tenien el mateix nivell d'instrucció que ells, exceptuant-ne un que havia fet estudis universitaris.
27. Citat per Boltanski a: HAUMONT, Antoine, *Evolution des comportements des français a tégread des activités sportives de loisir*. Actes du colloque: Les activités physiques de loisir. Éléments d'une politique sociale. Octubre de 1979. Bombannes, Bourdeus (França).
- 28 y 29. MUÑOZ, Francisco, ob. cit. p. 6.
30. "Fer de l'intern una persona amb la intenció i la capacitat de viure respectant la Llei Penal". A *Ordenamiento Penitenciario Espagol* art. núm. 237, punt. 2.
31. MUNOZ, Francisco, ob. cit. p. 6.
32. *Ibid.* p. 9.
33. Vegeu a LOSCHEN, Gunther, WEIS, Kurt, *Sociologia del Deporte*. Valladolid: Mifion, 1979. Comenta les dificultats amb què ensopegaren els clubs esportius de presons alemanyes, per establir i continuar mantenint contactes amb altres clubs de l'exterior.
34. He d'assenyalar que segons els continguts, les comunicacions verbals inter-subjectes eren majors o menors. Depenent a més a més del grau

d'accent lúdic de les sessions. Pere hi havia continguts que de per si facilitaven les comunicacions, com el bàsquet, secundant-lo la gimnàstica manteniment i molt lluny d'aquestes la gimnàstica-jazz.

- 35 y 36. GARNIER, S.; MINOTTI, G. *Activités physiques et sportives a la M.A.F. de Metz-Queuleu*, ob. cit. p. 2.
- Part del contingut d'aquest article fou objecte d'una comunicació presentada en el Congrés de l'Institut de Ciències de l'Educació Física i de l'Esport "l'Educació Física Avui", celebrat a Barcelona els dies 20, 21 i 22 de març de 1986, en el marc del Xè. Aniversari de l'I.N.E.F. de Catalunya.
- Vaig iniciar l'experiència de setembre de 1983 i va finalitzar el desembre de 1984. Aquesta tasca fou subvencionada per la Direcció General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya i per l'I.N.E.F. de Barcelona on havia treballat com a alumna col·laboradora d'investigació al Departament de Ciències Socials.

I Concurs de Fotografia en l'Educació Física

Organitza

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya

Col·labora

Federación Española de Asociaciones Deportivas
Asociación de Fotógrafos Profesionales de Prensa y Medios de Comunicación de Cataluña

1 L'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya, convoca el **el Concurs de Fotografia en l'Educació Física** a proposta de la Comissió de Cultura del centre de Barcelona, amb l'objecte de sensibilitzar a les persones sobre el tema, amb un mètode tant a l'abast de tothom com és la fotografia.

2 Admissió lliure de participants professionals o no, sense limitació de nacionalitat.

3 El tema únic i genèric, serà: «L'Educació Física» «L'Educació Física és la part de l'EDUCACIÓ que utilitza d'una manera sistemàtica les activitats físiques i la influència dels agents naturals com a mitjans específics.» UNESCO - FIEP 1977.

4 Es podran presentar un màxim de quatre fotografies per autor. Els originals s'admetran indistintament tant en blanc i negre com en color.

5 Els premis a atorgar són els següents:

- Gran premi del concurs: 30.000 pts. i trofeu.
- Premi a la millor col·lecció: 20.000 pts. i trofeu.
- Primer premi B/N: 10.000 pts. i trofeu.
- Segon premi B/N: Material fotogràfic i trofeu.
- Tercer premi B/N: Material fotogràfic i trofeu.
- Primer premi Color: 10.000 pts. i trofeu.
- Segon premi Color: Material fotogràfic i trofeu.
- Tercer premi Color: Material fotogràfic i trofeu.

L'INEFC lliurarà un Diploma de participació a tots els concursants. Una obra no podrà optar a dos premis dins del mateix concurs.

6 El Jurat estarà format per 5 membres: Dos representants de l'INEFC, un professional de la fotografia, un membre de l'Associació de Fotògrafs Professionals de Premsa i Medis de Comunicació de Catalunya, i un representant de la premsa esportiva. La identitat del Jurat es farà pública en dia 17 d'Octubre de 1986.

7 La recepció del material serà de 11 al 30 de Setembre de 1986 de 9 a 13 h a l'INEFC centre de Barcelona al Servei d'Audio-visuals, carrer Sant Mateu, s/n. Espugues del Llobregat, fent-hi constar el nom de **el Concurs de fotografia en l'Educació Física**.

Les obres respondran a les mesures de 18 x 24, i es presentaran sense marc sobre un suport de cartolina que no sobrepassi les mesures de la fotografia. A l'anvers hi figurarà un lema. Junt a les obres, l'autor afegirà un sobre tancat, on hi figurarà a l'exterior tots els sexes de les seves obres, i a l'interior totes les seves dades personals.

8 El resultat del Concurs es farà públic el dia 17 d'Octubre. El lliurament dels premis i la inauguració de l'exposició serà el dia 27 d'Octubre a les 12 h a l'INEFC centre de Barcelona.

9 Una vegada clausurada l'exposició, les obres no seran retornades a l'autor i passaran a formar part de l'arxiu fotogràfic de l'INEFC.

10 Els drets de publicació de les obres premiades restaran en possessió de l'INEFC. Qualsevol altra obra no podrà ser publicada sense l'autorització prèvia de l'autor.

11 La participació en el **el Concurs de fotografia en l'Educació Física** suposa l'acceptació de totes les bases. Qualsevol decisió addicional serà presa pel jurat i l'organització.